

Management and protection of the geodiversity

Управление и защита на георазнообразието

Dimitar Sinnyovsky

Димитър Синьовски

Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, 1700 София; E-mail: sinsky@mgu.bg

Ключови думи: георазнообразие, геопаркове, управление и защита.

Защитените територии в България се отнасят към 6 категории: национални паркове (3 броя), природни паркове (11), природни резервати (45), поддържани резервати (35), защитени местности (502) и природни забележителности (349).

Националните паркове (Рила, Пирин и Централен Балкан) се управляват основно с цел опазване на биологичното разнообразие при изключително строг режим по отношение използването на природните ресурси.

Природните паркове (Беласица, Българка, Витоша, Врачански Балкан, Златни пясъци, Персина, Рилски манастир, Русенски Лом, Сини камъни, Странджа и Шуменско плато) имат относително либерален режим по отношение използването на природните ресурси, стига то да не нарушава биологичното и ландшафтното разнообразие.

Природните резервати са територии, включващи образци на естествени екосистеми с характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.

Поддържаните резервати са защитени територии, в които се осъществява активна човешка намеса за поддържане на условията за съществуване на екосистемите.

Защитените местности са територии със забележителни ландшафти, включително и положително повлияни от човека, местообитания на застрашени и редки видове животни и растения и биоценози.

Природните забележителности са защитени територии, които опазват уникални, забележителни и характерни обекти от неживата природа с научна или естетическа стойност. Това са геоложки и хидроложки обекти: скални форми и структури, пещери, водопади, карстови извори, понори, езера, палеонтоложки и минераложки находища.

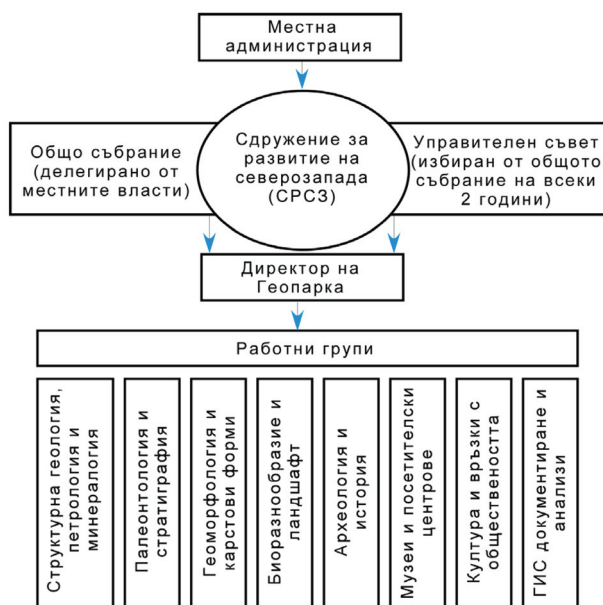
Освен в тези категории, значителна част от територията на България попада и в общоевропейската мрежа от защитени зони „Натура 2000“, целяща дългосрочното оцеляване на ценните за

Европа застрашени видове и местообитания съгласно международните договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Местата в тази екологична мрежа се определят от Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директива за хабитатите) и Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (Директива за птиците), включени в Закона за биологичното разнообразие.

Макар че по дефиниция двата вида паркове поощряват развитието на устойчив и природосъобразен туризъм, те по-скоро изпълняват забранителни функции по отношението на достъпа до природните забележителности. Единствената категория защитена територия, насочена към подобряване на социално-икономическото състояние и осигуряване на устойчиво развитие на регионите чрез геотуризм е категорията „Геопарк“ – национално защитена територия с множество обекти на георазнообразието от особена важност, рядкост и красота.

За съжаление опазването на георазнообразието не е включено под никаква форма в българското законодателство. Финансирането на инициативите, свързани с разработването и управлението на подобни територии, се осъществява от самите инициатори (общини и сдружения с нестопанска цел) по проекти за регионалното развитие, развитието на селските райони и туризма.

Първият научно разработен геопарк „Исърски пролом“ бе част от изпълнението на задачата на МОСВ за разработване на Регистър и кадастър на геоложките феномени в България. Въпреки че бе представен на третата среща на Европейската мрежа от геопаркове (ЕМГ) в Егенбург (Jeleu et al., 2002), той остана в работен вариант. Следващите стъпки в тази насока бяха направени от община Белоградчик, във връзка с кампанията за „Седемте нови природни чудеса на света“. Кандидатурата на Геопарк Белоградчишки скали за ЕМГ през 2010 г.

Фиг. 1. Органиграма за управлението на Геопарк Белоградчишки скали

не бе одобрена по организационни причини: липса на управително тяло, източници на финансиране и ясна концепция за развитието на геопарка.

Настоящите усилия в тази насока изискват точни параметри и ясно разпределение на отговорностите за управлението и финансирането. Най-простият вариант за предлагане на дадена територия за „Геопарк на ЮНЕСКО“ е използването на защитена територия (Природен или Национален парк) с добре дефинирани граници и разработен план за развитие. Това обаче носи определени рискове за забрана на традиционни за местното население дейности, които биха били стимулирани в рамките на един Геоопарк.

Инициативата на общините Самоков и Сапарева баня за разработването на Геопарк Рила, макар и в твърде предварителен вариант, са пример за напипване на верния подход. Територията на бъдещия геопарк не съвпада нито с Национален парк

Рила, нито с Природен парк Рилски манастир. Тя обхваща най-забележителните геоложки обекти на Рила: геоморфоложки, географски и петрографски забележителности и една значителна територия на север, обединяваща историческото и културно богатство на региона. Геопаркът ще се управлява от сдружение с нестопанска цел „Асоциация за развитие на Рила“.

Подобен подход се очертава и за Геопарк Белоградчишки скали (фиг. 1), чието разработване е във финален стадий и предстои подаване на апликационно досие в ЕМГ. Основните органи на управление са Общото събрание и Управителният съвет на новорегистрираното Сдружение за развитие на северозапада (СРСЗ).

Общото събрание се делегира от 4 общини-учредители на сдружението – Белоградчик, Димово, Чупрене и Ружинци, което съгласно българското законодателство на всеки две години избира Управителен съвет и Председател на УС. Основните цели на сдружението са:

- да осъществява мероприятия по опазване и популяризиране на геоложкото наследство;
- да подготвя информационни и образователни програми за популяризиране на геоложкото наследство и връзката му с историческото и културно наследство;
- да създаде план за управление на геоложките забележителности и достъпът до тях, който да гарантира устойчиво управление, идентификация и защита на геотопите и използването им за образование, интерпретация и геотуризм;
- да извърши всички необходими правни и фактически действия за установяването на Геопарк на територията на общините членки.

Основните мероприятия ще се осъществяват от работни групи с различен профил, ръководени от директор на Геопарка.

Литература

- Jelev, V., D., Sinnyovsky, V. Belogoushev. 2002. "Iskar Defile" Geopark in Bulgaria – ideas and problems. – 3rd European Geoparks Network Meeting. Volume of Abstracts. Eggenburg, Austria 22–23.